

doc. dr Jerzy KUCK

Tomasz PRAGACZ

Wyższa Szkoła Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych w Katowicach

BEZPIECZEŃSTWO OPERACJI GOSPODARCZYCH, FINANSOWYCH I ŚRODKÓW PIENIĘŻNYCH W BANKACH ORAZ BANKOMATACH

SAFETY OF MONETARY MEANS IN BANKS AND CASH POINTS

Streszczenie: W artykule tym przedstawiony został ogólny zarys dotyczący bezpieczeństwa systemu bankowego. Informacje odnoszą się głównie do warunków polskich. W artykule zwrócono uwagę na rolę państwa jako gwaranta systemu bankowego, który ma zapewnić bezpieczeństwo obrotu środków finansowych. Celem artykułu jest przekonanie, że w branży bankowej bezpieczeństwo jest bardzo ważne i ściśle związane z sensem istnienia tych instytucji.

Summary: This article presents general outline of security banking system. The information in this article relates to Polish standard. In article discusses the role of the government as a guarantor of banking system for providing security of management of financial resources. The article presents the attitude that security in banking is very important and determines that existence of these institutions.

Wstęp

Bezpieczeństwo obrotu gotówkowego i bezgotówkowego w dzisiejszych czasach ma bardzo ważne znaczenie dla bezpieczeństwa światowych gospodarek. W pracy tej skupię się na transakcjach bezgotówkowych przechodzących przez banki komercyjne oraz deponowanych i przechowywanych w nich wartościach pieniężnych. Będę chciał przybliżyć elementy składające się na to, że możemy uznać pieniądze przepływające i znajdujące się w bankach za bezpieczne.

Banki oraz cały system bankowości można porównać do krwioobiegu w organizmie człowieka. W ciele człowieka jednym z najważniejszych płynów jest krew - tak w gospodarce tej światowej jak i lokalnej (np. państwowej) lub tej najmniejszej, jakim jest budżet domowy to pieniądze w postaci elektronicznej jak i fizycznej stanowią główny płyn utrzymujący przy życiu znany nam porządek na świecie.

Ludzie dążą do tego by posiadać jak najwięcej środków finansowych, nie zawsze chcą wejść w ich posiadanie w sposób legalny, dlatego powstało i wciąż powstaje wiele sposobów ich zabezpieczenia oraz sposobów na łamanie tych zabezpieczeń. Kiedyś za najbardziej pewne uważano zapewnienie fizycznego bezpieczeństwa wartością

pieniężnym, czyli tworzenie różnego rodzaju barier fizycznych uniemożliwiających dostęp do nich np. coraz to bardziej wymyślne sejfy, a co za tym idzie bardziej skomplikowane zamki i systemy alarmowe oraz dozoru.

W obecnych czasach przechowywanie wartości pieniężnych oraz obrót gotówkowy powoli wychodzi spoza murów budynków. Wkraczając na salony świata wirtualnego powszechnie nazywanego Internetem. To właśnie Internet stał się dzisiaj główną platformą zawierania wszystkich najważniejszych i największych transakcji finansowych (potocznie nazywanych „bezgotówkowych”). Internet sprawił, że wartości pieniężne zmieniły swą fizyczną postać na postać zero – jedynkową. Nie ma potrzeby by budować coraz bardziej wymyślne sejfy, zamki, stawiać fizyczne bariery - mury. Za jakiś czas na razie trudny do oszacowania, bo postęp techniki jest coraz szybszy i coraz bardziej „skokowy”, fizyczny „pieniądz”, jaki znamy dzisiaj straci racje bytu.

W opracowaniu przeprowadzona zostanie analiza bezpieczeństwa zarówno wartości pieniężnych rozumianych pod postacią fizyczną jak i tych, które funkcjonują w świecie wirtualnym – Internetu.

I. Operacje gospodarcze i finansowe

Bank komercyjny posiada osobowość prawną, umożliwiającą prowadzenie działalności gospodarczej w celu osiągnięcia zysku. Funkcjonuje na podstawie Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. prawo bankowe. Prowadzi z jednej strony różnego rodzaju czynności finansowe dla osób posiadających wolny kapitał, którzy chcą ulokować lub zainwestować oraz z drugiej strony dla tych, którzy szukają źródeł finansowania swoich projektów. Do podstawowej działalności można zaliczyć: działalność depozytową, inwestycyjną, kredytową, doradczą oraz jako pośrednik w obrocie gotówkowym.

Operacje gospodarcze są to zdarzenia finansowe (dające wyrazić się w wartości pieniężnej), które mają wpływ na pasywa i aktywa danej firmy, jednostki. Mówiąc o pasywach można zdefiniować wszystko to co jest po stronie kosztów jakie dana firma, jednostka ponosi, natomiast aktywami będzie to co firma, jednostka posiada. Operacjami finansowymi będą wszelkie czynności wykonywane na rachunkach. Niemal we wszystkich tych zdarzeniach uczestniczą banki. Praktycznie dzisiaj nie wyobrażamy sobie przepływu pieniędzy w formie „z ręki do ręki”, niemal wszystkie operacje finansowe realizowane są przy pomocy banków – pieniądze przepływają z jednego rachunku na drugi poprzez system bankowy.

II. Bezpieczeństwo pieniędzy istotą działalności branży bankowej

Prowadzenie działalności bankowej wiąże się z tym, że taka instytucja bierze na siebie ogromną odpowiedzialność. Firmy, jednostki uczestniczące w obrocie gospodarczym i finansowym powierzają bankom swoje pieniądze, a utrata ich przez bank często ponosi za sobą katastrofalne skutki nie tylko dla klientów, którzy powierzyli swoje pieniądze, ale również dla samych banków, które nie tylko prawnie, ale i wizerunkowo mogą ucierpieć. Utrata wizerunku często jest groźniejsza od skutków prawnych, jakie bank może ponieść. Utrata wizerunku to odejście klientów, a to jest równe utracie głównego źródła finansowania działalności prowadzonej przez te instytucje. Złe informacje zwłaszcza w dobie mediów elektronicznych rozchodzą się błyskawicznie, są chętnie wykorzystywane przez konkurencję, która na tym rynku jest ogromna, a odbudowa wizerunku i zaufania klientów jest bardzo trudna, czasem nawet niemożliwa. Dlatego dla obu stron: dla klienta i banku, bardzo ważne jest by pieniądze były bezpieczne. Banki są również określane, jako „instytucje zaufania publicznego”. Termin ten nie jest prawnie sprecyzowany, jest raczej potocznym określeniem wskazującym na to, że działalność każdego banku jest uzależniona od zaufania swoich klientów. W 2012 roku CBOS (Centrum Badań Opinii Społecznej) podało, że w Polsce zaufanie do instytucji bankowej wyraża 65% Polaków, 16% nie ufa bankom, pozostali nie mieli zdania. W 2006 roku zaufanie do banków było większe o 12%.¹ Spadek zaufania jest duży, a głównie miał na niego wpływ kryzys finansowy, który zaczął się po 2006 roku. Banki powszechnie były uznawane za głównego winowajcę światowego kryzysu finansowego.

Kryzys w Polsce porównując do Europy Zachodniej i Stanów Zjednoczonych Ameryki nie był tak poważny jak w tych regionach, a mimo to w Polsce zanotowano tak duży spadek zaufania.

III. Komisja Nadzoru Finansowego – nadzór bankowy

Działalność banków komercyjnych w każdym państwie jest uregulowana prawnie i kontrolowana przez specjalnie do tego utworzone instytucje. W Polsce działalność tych banków opiera się na ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. prawo bankowe. Ustawa ta ustanawia Komisję Nadzoru Finansowego (KNF), jako główny organ kontrolujący działalność tych instytucji na terenie naszego państwa. Komisja Nadzoru Finansowego

---

¹ http://cbos.pl/SPISKOM.POL/2012/K_145_12.PDF (11.01.2013).

została utworzona przez odrębną ustawę z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkami finansowymi.

Prawne uregulowanie działalności branży bankowej przez organy państwowe jest bardzo istotne. Wyznacza granice działalności, reguły postępowania, sankcje, tworzy system kontroli i odpowiedzialności, wyznacza minimalne standardy. Wymienione przeze mnie dwie ustawy to zaledwie początek prawnych uregulowań działalności banków w Polsce. Powstał szereg różnych innych dokumentów o większej i mniejszej mocy. Innym ciekawym dokumentem o nieco niższej pozycji w hierarchii ważności niż ustawa będzie Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7.09.2010 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne.

Komisja Nadzoru Finansowego sprawuje nadzór nad sektorem bankowym, rynkiem kapitałowym, ubezpieczeniowym, emerytalnym, instytucjami płatniczymi i biurami usług płatniczych, instytucjami pieniądza elektronicznego oraz nad sektorem kas spółdzielczych. Do zadań Komisji należy ponadto:

- podejmowanie działań służących prawidłowemu funkcjonowaniu rynku finansowego,
- podejmowanie działań mających na celu rozwój rynku finansowego i jego konkurencyjności,
- podejmowanie działań informacyjnych w zakresie funkcjonowania rynku finansowego,
- udział w przygotowywaniu projektów aktów prawnych w zakresie nadzoru nad rynkiem finansowym,
- stwarzanie możliwości polubownego i pojednawczego rozstrzygnięcia sporów między uczestnikami rynku finansowego, w szczególności sporów wynikających ze stosunków umownych między podmiotami podlegającymi nadzorowi Komisji a odbiorcami usług świadczonych przez te podmioty,
- wykonywanie innych zadań określonych ustawami.

Celem nadzoru nad rynkiem finansowym jest zapewnienie prawidłowego funkcjonowania tego rynku, jego stabilności, bezpieczeństwa oraz przejrzystości,

zaufania do rynku finansowego, a także zapewnienie ochrony interesów uczestników tego rynku. Nadzór nad działalnością KNF sprawuje Prezes Rady Ministrów².

Komisja Nadzoru Finansowego dla sektora bankowego wydała i wydaje szereg rekomendacji, czyli zaleceń jak należy postąpić by działalność w tym sektorze była bezpieczna. Poniżej prezentuję przykładową listę takich zaleceń:

- Rekomendacja A - dotycząca zarządzania ryzykiem towarzyszącym zawieraniu przez banki transakcji na rynku instrumentów pochodnych,
- Rekomendacja B - dotycząca ograniczania ryzyka inwestycji finansowych banków,
- Rekomendacja C - dotycząca zarządzania ryzykiem koncentracji zaangażowań,
- Rekomendacja D - dotycząca zarządzania obszarami technologii informacyjnej i bezpieczeństwa środowiska teleinformatycznego w bankach,
- Rekomendacja F - dotycząca podstawowych kryteriów stosowanych przez Komisję Nadzoru Bankowego przy zatwierdzaniu regulaminów ustalania bankowo-hipotecznej wartości nieruchomości wydawanych przez banki hipoteczne,
- Rekomendacja G - dotycząca zarządzania ryzykiem stopy procentowej w bankach,
- Rekomendacja H - dotycząca kontroli wewnętrznej w banku,
- Rekomendacja I - dotycząca zarządzania ryzykiem walutowym w bankach oraz zasad dokonywania przez banki operacji obciążonych ryzykiem walutowym,
- Rekomendacja J - dotycząca zasad gromadzenia i przetwarzania przez banki danych o nieruchomościach,
- Rekomendacja K - dotycząca zasad prowadzenia przez banki hipoteczne rachunku zabezpieczenia listów zastawnych i jego projekcji,
- Rekomendacja L - dotycząca roli biegłych rewidentów w procesie nadzoru nad bankami,
- Rekomendacja M - dotycząca zarządzania ryzykiem operacyjnym w bankach,
- Rekomendacja P - dotycząca systemu monitorowania płynności finansowej banków,
- Rekomendacja R - dotycząca zasad identyfikacji bilansowych ekspozycji kredytowych, które utraciły wartość, wyznaczania: odpisów aktualizujących

---

² http://www.knf.gov.pl/o_nas/komisja/index.html (11.01.2013).

z tytułu utraty wartości bilansowych ekspozycji kredytowych oraz rezerw na pozabilansowe ekspozycje kredytowe,

- Rekomendacja S - dotycząca dobrych praktyk w zakresie zarządzania ekspozycjami kredytowymi zabezpieczonymi hipotecznie,
- Rekomendacja T - dotycząca dobrych praktyk w zakresie zarządzania ryzykiem detalicznych ekspozycji kredytowych³.

Wszystkie te rekomendacje są bardzo istotne i wspierają banki w uszczelnianiu własnego systemu bezpieczeństwa. Jak widzimy lista ta porusza bardzo wiele zagadnień. Rekomendacje dotyczą ograniczania ryzyka różnego rodzaju transakcji finansowych, inwestycji, zarządzania ryzykiem operacyjnym, nieruchomościami oraz bazami danych i systemów teleinformatycznych.

Ważne uprawnienie KNF wynikające z ustawy „prawo bankowe” to możliwość wydawania decyzji administracyjnych. Szczegóły zostały wymienione w artykule 11, punkt 2 Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. prawo bankowe. Komisja Nadzoru Finansowego w ramach tych uprawnień może np. odwołać członka rady nadzorczej banku, nałożyć karę finansową na bank, ograniczyć działalność, nakazać zwiększenie funduszy własnych, ustanowić kuratora, nakazać sprzedaż akcji, a nawet zdecydować o likwidacji banku.

Komisja Nadzoru Finansowego to potężna instytucja o szerokim zakresie uprawnień kontrolnych, doradczych oraz sankcyjnych. Funkcjonowanie KFN to jeden z wielu gwarantów bezpieczeństwa przepływających przez banki pieniędzy. Następną ważną instytucją jest Bankowy Fundusz Gwarancyjny, który ma za zadanie zapewnić bezpieczeństwo naszych środków finansowych.

IV. Bankowy Fundusz Gwarancyjny

Ważnym elementem bezpieczeństwa w sektorze bankowym jest Bankowy Fundusz Gwarancyjny, który funkcjonuje na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o bankowym funduszu gwarancyjnym. Jest to kolejny dokument rangi ustawy, który dotyczy banków. Jest to instytucja odpowiedzialna za zarządzanie systemem gwarantowania depozytów w Polsce. Do jej najważniejszych zadań należy zapewnianie zwrotu klientom depozytów zgromadzonych w komercyjnych bankach krajowych w przypadku ogłoszenia ich upadłości. Wysokość tych gwarancji regulowana jest ustawą

---

³ <http://www.knf.gov.pl/regulacje/praktyka/rekomendacje/rekomendacje.html> (12.01.2013).

o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym. Obecnie jest 100% zwrotu, gdy wartość depozytu w złotych nie przekracza równowartości **100 tys. euro**. To co przekracza tę kwotę również może zostać odzyskane w wyniku podziału majątku upadłego banku między wierzycieli⁴. Środki gwarantowane są zwracane do 20 dni roboczych od momentu ogłoszenia upadłości banku. Komisja Nadzoru Finansowego może ten termin wydłużyć o 10 kolejnych dni⁵. Drugim najważniejszym zadaniem jest udzielanie pomocy bankom, których płynność finansowa została zachwiana. Fundusz ten sprawia, że większość klientów, którzy ulokowali swoje pieniądze na kontach bankowych może być spokojna o swoje oszczędności. W Polsce od 1995 roku zanotowano 5 upadłości banków. Szczegóły przedstawia tabela 1.

Tabela 1

Upadłości banków w Polsce w latach 1995 (od 17 lutego) – 2012

Rok	Banki komercyjne
1995	2
1996	1
1997	-
1998	-
1999	1
2000	1
2001	-
2002 - 2012	-
Razem	5

Źródło: oprac. wł. na podst. <http://www.bfg.pl/dotychczasowe-doswiadczenia> (11.01.2013).

V. System zarządzania ryzykiem

Zgodnie z ustawą „prawo bankowe” banki muszą posiadać system zarządzania ryzykiem. Artykuł 9a wspomnianej ustawy wyjaśnia to pojęcie w sposób następujący: ”*Zadaniem systemu zarządzania ryzykiem jest identyfikacja, pomiar lub szacowanie oraz monitorowanie ryzyka występującego w działalności banku służące zapewnieniu prawidłowości procesu wyznaczania i realizacji szczegółowych celów prowadzonej przez bank działalności*”⁶. Szczegóły funkcjonowania takiego systemu ustala Komisja Nadzoru Finansowego. Takie rozwiązanie sprawia, że wszystkie banki działające na

⁴ <http://www.bfg.pl/kwota-objeta-gwarancja> (12.01.2013).

⁵ <http://www.bfg.pl/termin-i-miejsce-wypłaty-srodkow-gwarantowanych> (12.01.2013).

⁶ Dz. U. 1997 Nr 140, poz. 939 Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe.

terenie Polski muszą funkcjonować według tych samych standardów i reguł wyznaczonych przez KNF.

VI. Audyt wewnętrzny

Banki są zobowiązane przez ustawę „prawo bankowe” również do posiadania systemu kontroli wewnętrznej. Elementem takiej kontroli jest audyt wewnętrzny. Obowiązek ten został opisany w art. 9c i 9d Ustawy z dnia 29 sierpnia z 1997 r. prawo bankowe. Szczegóły przeprowadzania audytu wewnętrznego, tak jak w przypadku systemu zarządzania ryzykiem ustala Komisja Nadzoru Finansowego. Ponownie jak w przypadku zarządzania ryzykiem tworzy to standardy dla wszystkich banków i przejrzystość przeprowadzania takich audytów.

Czym jest audyt? Wyjaśnia to również ustawa „prawo bankowe” w artykule 9d: *„Zadaniem komórki audytu wewnętrznego jest badanie i ocena, w sposób niezależny i obiektywny, adekwatności i skuteczności systemu kontroli wewnętrznej oraz opiniowanie systemu zarządzania bankiem, w tym skuteczności zarządzania ryzykiem związanym z działalnością banku”*⁷. Mówiąc prościej zadaniem zespołu przeprowadzającego audyt jest sprawdzenie czy obiekt kontroli jest zgodny z odpowiednimi przepisami, procedurami, które powinny być stosowane w danej sytuacji. Niezależnie od audytów wewnętrznych Komisja Nadzoru Finansowego przeprowadza własne kontrole.

VII. Bezpieczeństwo fizyczne wartości pieniężnych

Myśląc o bankach wiele osób nadal kojarzy je z wielkimi skarbcami, sejfami i różnego rodzaju wymyślnymi systemami zabezpieczeń technicznych. W XXI wieku wyobrażenie to nadal jest bardzo trafne. Chociaż bankowość na dobre już zagościła w świecie cyfrowym to nadal na całym świecie ludzie obracają wartościami pieniężnymi w tradycyjnej formie. Sposób zabezpieczenia tych wartości opisuje wcześniej już wspomniane Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 września 2010 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne.

Wartość pieniężna w rozumieniu powyższego rozporządzenia to: krajowe i zagraniczne znaki pieniężne, czeki (z pewnymi wyjątkami), weksle (z pewnymi

---

⁷ Tamże.

wyjątkami), inne dokumenty zastępujące w obrocie gotówkę oraz złoto, srebro i wyroby z tych metali, kamienie szlachetne, perły, platyna oraz inne metale z grupy platynowców. Wartościami pieniężnymi w rozumieniu tego rozporządzenia nie są eksponaty muzealne.

Najważniejszym pojęciem zawartym w § 1, punkcie 5 tego rozporządzenia są tzw. jednostki obliczeniowe (j.o). Zgodnie z tym, co stanowi rozporządzenie to 1 jednostka obliczeniowa jest 120-krotnością przeciętnego wynagrodzenia z poprzedniego kwartału ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) w „Monitorze Polskim”, czyli Dzienniku Urzędowym RP.

Rozporządzenie zawiera dokładne instrukcje dotyczące standardów zabezpieczenia przewożonych i przechowywanych wartości pieniężnych. W przypadku transportu wartości pieniężnych z punktu A do punktu B wygląda do w sposób następujący:

- 1 do 8 j.o – 1 konwojent,
- 8 do 24 j.o – 2 konwojentów,
- 24 do 50 j.o – 3 konwojentów,
- Powyżej 50 j.o – 4 konwojentów.

Konwojent w rozumieniu tego rozporządzenia (§ 1 punkt 8) to osoba posiadająca licencję pracownika ochrony fizycznej, chroniąca transport wartości pieniężnych, wyposażona w broń palną bojową, środki ochrony osobistej oraz środki łączności. Za konwojenta nie jest uznawana osoba, która przenosi wartość pieniężną oraz kierowca bankowozu, jeśli taki jest użyty do transportu.

Do transportu wartości pieniężnych używa się bankowozów. Bankowozy to samochody specjalnie przystosowane do przewozu wartości pieniężnych. Również w tej kwestii nie jest pozostawione przypadkowi. Państwo ingeruje również tutaj wyznaczając minimalne standardy, jakie musi spełniać taki pojazd. Są trzy kategorie bankowozów: A, B oraz C. Również tutaj główną rolę odgrywają jednostki obliczeniowe. To one wyznaczają, jakie wymagania muszą spełnić bankowozy by móc nimi przewozić konkretną wartość pieniężną (określoną w j.o). W bankach, a dokładniej mówiąc w firmach, które świadczą usługi konwojowe dla banków (outsourcing) wykorzystywane są przeważnie bankowozy typu A. Są to pojazdy o najwyższym standardzie przewidzianym w rozporządzeniu. Podczas dużych transportów powyżej 24 j.o do bankowozu jest przydzielany drugi pojazd pełniący rolę ubezpieczającego.

Ogólne wymagania techniczne zostały opisane w załączniku nr 3 omawianego rozporządzenia. Lista warunków by bankowóz był zaliczony do kategorii A jest długa. Muszą być spełnione wymogi z zakresu opancerzenia, systemu alarmu również tzw. cichego alarmu, systemu lokalizacji pojazdu oraz łączności, systemu monitorującego stan pojazdu, systemu przeciwpożarowego, zastosowanych zamków, wyposażenia w wyjścia ewakuacyjne, odporności na zakłócenia elektromagnetyczne, właściwej wentylacji i klimatyzacji, odporności na próby przebicia ogumienia. Wszystko jest opatrzone numerami różnych norm. Ponad to bankowóz nie może być wyposażony w instalacje gazowe.

Dodatkowo do transportu wartości pieniężnych wykorzystywane są specjalnie do tego przeznaczone pojemniki. Standardy takich pojemników również wyznacza omawiane rozporządzenie. Również tutaj jednostka obliczeniowa wyznacza, jakiej klasy pojemnik musi być użyty. Pojemniki tego rodzaju mogą być wyposażone w zależności od klasy w różnego rodzaju zamki, wzmocnienia, systemy alarmowe (akustyczne, dymne), urządzenia niszczące zawartość pojemnika, lokalizatory, a nawet w paralizatory.

Banki do konwoju wartości pieniężnych wykorzystują firmy zewnętrzne, czyli korzystają z tzw. outsourcingu. Ze względu na kosztowność takiego procesu banki już dawno zrezygnowały z posiadania w ramach własnych struktur jednostek konwojowych i postanowiły wykorzystać do tych celów firmy, które w tym się specjalizują oddając im w pełni pole do działania z tego zakresu. W XXI wieku bank tylko zleca transport, ale już go nie wykonuje. Nie każda firma – agencja ochrony jest w stanie podołać funkcji wykonywania regularnych transportów gotówkowych dla banków. W Polsce realizują to nieliczne i największe firmy. Jest to proces, który wymaga ogromnych nakładów finansowych, a także wymaga zatrudnienia wysokiej klasy specjalistów z tej dziedziny. O samych konwojentów posiadających odpowiednie uprawnienia (licencje) nie jest trudno, ale o specjalistów (logistyków, personel zarządzający), który odpowiednio ułoży i zaplanuje cały proces już tak. Jeśli dana firma już posiada odpowiednią liczbę konwojentów i logistyków, managerów to i tak musi ponieść, jak już wcześniej wspomniałem ogromne koszty związane z posiadaniem odpowiedniego zaplecza (skarbcze, sortownie) i wyposażenia (np. bankowozy, wyposażenie osobiste, łączność, maszyny niezbędne w sortowniach, itp.). Dopiero, jak są spełnione warunki formalno-prawne, firma może ubiegać się o otrzymanie kontraktu z bankiem na świadczenie usług z zakresu konwoju i obsługi wartości pieniężnych.

VIII. Systemy zabezpieczeń w bankach i samoobsługowych urządzeniach gotówkowych

Zabezpieczenia oddziałów banków oraz samoobsługowych urządzeń gotówkowych potocznie nazywanych bankomatami, stanowi obecnie jeden z ważnych czynników mających duży wpływ na jakość świadczonych usług w sektorze bankowym. Używanie określenia bankomat mając na myśli wszystkie urządzenia, jakie wykorzystują banki, w których znajduje się gotówka i z których korzystają w sposób samoobsługowy klienci jest bardzo nieprecyzyjne. W dzisiejszych czasach na rynku poza przytoczonym bankomatem, który służy do wypłaty gotówki jest kilka innych urządzeń: wpłatomaty – przyjmujące gotówkę i księgujące ją online na rachunku klienta, głównie detalicznego; wrzutnie elektroniczne – przeznaczenie takie jak wpłatomatu, ale przeznaczone tylko dla klientów korporacyjnych wpłacających depozyty o większej wartości, również księgują online; wrzutnie tradycyjne bez funkcji natychmiastowego księgowania określane, jako offline; opłatomaty – urządzenia instalowane w urzędach miast do realizacji samodzielnie opłat dotychczas realizowanych w okienku urzędu.

Temat zabezpieczeń urządzeń i obiektów bankowych również został opisany w Rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 września 2010 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne. W rozporządzeniu państwo polskie postanowiło prawnie wymóc na bankach zachowanie odpowiednich środków bezpieczeństwa. Chociaż tutaj można by rozpocząć bardzo ciekawą dyskusję, czy aby na pewno takie regulacje są potrzebne, czy właścicielom banków, ludziom w nich pracującym trzeba uświadamiać jak ważne jest zapewnienie właściwego poziomu bezpieczeństwa, ostrożności? Zapewne spotkamy się z różnymi opiniami na tak i na nie, ale musimy pamiętać, że banki na szali stawiają swoją reputację, a co się z tym wiąże sens swojego istnienia. Obiekty takie jak placówki bankowe, urządzenia gotówkowe samoobsługowe to obiekty wymagające szczególnej ochrony. Sprawny system zabezpieczeń dla tych obiektów zawiera wiele elementów integrowanych w całość na podstawie tworzonego przez specjalistów planu ochrony dla danego obiektu. Taki plan dotyczy zarówno ochrony fizycznej, jak i elektronicznych oraz mechanicznych systemów zabezpieczeń. Zawsze musi uwzględniać regulacje prawne odnoszące się do zabezpieczeń placówek bankowych, a także wewnętrzne przepisy obowiązujące w danym banku. W każdym z banków znajdują się specjalnie

wyznaczone komórki do celów sporządzenia planu ochrony. Plan taki jest sporządzany wspólnie z firmą zewnętrzną (outsourcing), której bank zleca zbudowanie systemu ochrony wyznaczonego obiektu.

System bezpieczeństwa tych obiektów składa się z kilku elementów, różnie ze sobą konfigurowalnych ze względu na zapotrzebowanie i przepisy prawne, regulacje wewnętrzne banków. Będą to różnego rodzaju systemy elektronicznych zabezpieczeń (SEZ), mechaniczne zabezpieczenia, monitoring CCTV, ochrona fizyczna, bankowe centrum monitoringu, zewnętrzne centrum monitoringu, na końcu system ochrony przeciwpożarowej.

Wiele osób kojarzy bank z ochroną fizyczną, ale dzisiaj już coraz trudniej zauważyć pracowników ochrony na terenie placówki bankowej. Wyparła ich technologia. Banki stawiają na zabezpieczenia mechaniczne i elektroniczne, które dzisiaj dają większe poczucie bezpieczeństwa niż strażnik. Oczywiście ochrona fizyczna nie odeszła w zapomnienie. Uznano, że na miejscu wystarczające są elektroniczne i mechaniczne systemy, ale w razie potrzeby w przeciągu paru minut na miejscu pojawia się patrol interwencyjny ochrony.

Pod pojęciem systemu elektronicznych zabezpieczeń (SEZ) kryje się zbiór różnego rodzaju czujników wykrywających: otwarcie drzwi, okien, krat, inne wykrywają ruch w pomieszczeniu, zmianę ciśnienia, drgania, hałas, nacisk na podłoże. Zazwyczaj zestawia się ze sobą czujniki reagujące na różne parametry i spina w całość – integruje w system. Naruszenie, którejkolwiek z czujek wywołuje alarm np. akustyczny, świetlny, wysyła sygnał do centrum monitoringu, co może pociągać za sobą wezwanie grupy interwencyjnej, może również spowodować uruchomienie różnych innych elementów systemu bezpieczeństwa takich jak blokady mechaniczne uniemożliwiające ucieczkę. Kolejnym elementem SEZ'u jest kontrola dostępu. Pod tym pojęciem kryje się system, który umożliwia (w sposób pełny lub ograniczony) lub uniemożliwia legalne wejście do danej strefy. W skład tego systemu kontroli dostępu wchodzi różnego rodzaju urządzenia np. manipulatory kodowe, czytniki kart, czytniki biometryczne, ale również oprogramowania umożliwiające dostęp do zasobów informatycznych. Posiadanie odpowiednich uprawnień np. w postaci karty wstępu lub kodu powodują rozbrojenie, czyli wyłączenie alarmu i wpuszczenie do chronionej strefy.

Monitoring CCTV to inaczej telewizja przemysłowa, która służy do monitoringu oraz rejestracji i odtwarzania zdarzeń. W skład systemu bezpieczeństwa obiektów

bankowych wchodzi również centrum monitoringu banku lub zewnętrznego monitoringu. Centrum monitoringu banku – to wydzielona komórka odpowiedzialna za monitoring alarmów, ta funkcja może być przekazana firmie zewnętrznej (outsourcing) wtedy mamy do czynienia z centrum monitoringu zewnętrznym. Niezależnie od tego, czy monitorowanie alarmów jest w ramach banku, czy w ramach outsourcingu to w ramach outsourcingu działa ochrona fizyczna – głównie w postaci grup interwencyjnych.

Zabezpieczenia mechaniczne to różnego rodzaju zamki, szafy, drzwi pancerne, wzmocnienia, kraty, bariery utrudniające dostęp do obiektu lub jego opuszczenie. Całość zamyka system ochrony przeciwpożarowej. Te wszystkie elementy, odrębne systemy połączone w całość stanowią system bezpieczeństwa obiektów bankowych. Tak jak pisałem, wcześniej poszczególne systemy mają różne elementy składowe, różnie skonfigurowane (czujników jest cała gama do wyboru, urządzeń służących do kontroli dostępu również – nie ma potrzeby by były instalowane wszystkie), ale w obiekcie bankowym jednocześnie będzie SEZ, monitoring CCTV, system ochrony przeciwpożarowej podłączone do centrum monitorującego bankowego lub zewnętrznego (outsourcing) oraz ochrona fizyczna w postaci grup interwencyjnych i mechaniczne zabezpieczenia. Warto dodać, że systemy elektroniczne jak i mechaniczne zabezpieczenia przechodzą częste kontrole i konserwacje by stale działały spełniając najwyższe standardy.

IX. Bezpieczeństwo teleinformatyczne

Rozwój technologiczny jest nieodłącznym elementem nowoczesnych banków, a tylko nowoczesne banki mają szansę pozostać na tym trudnym i dynamicznym rynku. Zdążyliśmy się już przyzwyczaić do obecności Internetu, a często nie wyobrażamy sobie bez niego życia. Bank by się rozwijać i pozyskiwać nowych klientów również musiał pojawić się w Internecie.

Internetowe rachunki to już podstawa, ma go w ofercie każdy bank w ofercie. Klienci jednak z roku na rok stają się coraz bardziej wymagający. Konta internetowe rozwijają się. Dzisiaj nie tylko możemy sprawdzić stan konta, ale możemy prześledzić całą historię transakcji, realizować przelewy krajowe i zagraniczne, doładowywać telefony, zamawiać nowe karty płatnicze, kredytowe, zmieniać wizerunek swojej karty, ustawiać limity transakcji dziennych, miesięcznych wykonywanych podczas zakupów

w Internecie lub podczas wypłat z bankomatów. Konta są wyposażane w „finansometry” narzędzia, które umożliwiają klientom bardziej racjonalne zarządzanie gotówką, ponadto udostępnia się możliwość zaciągania pożyczek (tych mniejszych) za pomocą konta internetowego, możemy umówić się z konsultantem na wideorozmowę! Niektóre banki dysponują własnymi sklepami internetowymi dla swoich klientów, gdzie mogą wykonywać zakupy po niższych cenach w zamian za regularne korzystanie ze swojego konta internetowego. Na dodatek wszystko jest okraszone coraz piękniejszą i przyjazną dla klienta grafiką. Internetowy rachunek może być również wyposażony w skrzynkę pocztową, na którą bank wysyła wiadomości np. o wprowadzeniu nowych produktów, zmianie oprocentowania lub tabeli opłat.

Zobaczmy jedno konto – rachunek, a kilkadziesiąt różnych funkcji i ludzie z tego korzystają, chcą korzystać, a nawet chcą więcej. Banki im to dają. Dzisiaj nie trzeba pamiętać o terminie spłaty kolejnej raty lub zapłaty za wodę, prąd lub inny rachunek. Logujemy się na konto bankowe i ustawiamy automatyczne polecenie zapłaty. Musimy mieć tylko gotówkę na koncie i możemy zapomnieć o goniących nas terminach. Czyż to nie wygodne? Często większość tych funkcji jest darmowa. Posiadając jedno konto bankowe w Internecie praktycznie możemy nie ruszać się z domu. Kolejne udogodnienia z tego zakresu to dostęp do konta bankowego z telefonu komórkowego. Wystarczy, że posiadamy smartfon – instalujemy przygotowane przez bank oprogramowanie i mamy dostęp do swoich pieniędzy wszędzie!

Konto bankowe – rachunek w banku, to tylko jedna z wielu usług, które w przeciągu kilkunastu lat przeszły niesamowity rozwój. Kolokwialnie mówiąc łatwiej wyliczyć to czego te konta jeszcze nie mają, niż wymieniać to co mają. Idąc dalej można wspomnieć o lokatach, funduszach inwestycyjnych i giełdzie. Dawniej aby założyć lokatę musieliśmy odwiedzić oddział banku, by zainwestować na giełdzie musieliśmy odwiedzić dom maklerski. Dzisiaj nie ma takiej konieczności. Wszystko jest dostępne na stronie banku przez Internet. Chcemy lokatę – wybieramy zakładkę lokata. Tutaj otwiera się przed nami cały wachlarz różnorodnych lokat, chcemy zainwestować na giełdzie, wybieramy odpowiednią zakładkę na stronie banku i już mamy cały szereg instrumentów giełdowych dostępnych. Nie znamy się na inwestycjach? Nic nie szkodzi, bank już to przewidział i kliknięcie myszką komputera obok i mamy poradnik początkującego inwestora i to nie w formie podręcznika, a wirtualnej prezentacji! Parę chwil później nasze pieniądze już krążą w wirze giełdowych transakcji. Nigdzie nie musieliśmy wychodzić, z nikim nie musieliśmy

umawiać się na spotkania i konsultacje. Osobiście przyznam się, że nigdy nie spotkałem swojego maklera. Wystarczy śledzić wydarzenia rynku finansowego i ustawić odpowiednio słupki kupna i sprzedaży.

Jakby tego było mało to ostatnio na rynku jeden z banków wprowadził produkt „Aleo” na rynek. Czym jest „Aleo”? To po prostu „Allegro” dla przedsiębiorców. Właściciel firmy może tam znaleźć dostawców, stworzyć listę kontrahentów, sprzedać swoje usługi - produkty, kupić je od innych, a na końcu rozliczyć i wystawić ocenę. Wszystko za pomocą jednej platformy. Możemy realizować transakcje w kategoriach:

- surowce i energetyka,
- przemysł,
- artykuły powszechnego użytku,
- elektronika i IT,
- logistyka i pojazdy,
- budownictwo i nieruchomości,
- biuro i usługi dla firmy,
- edukacja i rozrywka.

To kilka tylko produktów, a już możemy zobaczyć jaki skok ewolucyjny wykonały banki w przeciągu paru lat, a to dopiero początek i wiele zmian przed nami. Razem z tym rozwojem udogodnień dla klientów pojawiają się zagrożenia i wyzwania. Po pierwsze zapewnienia odpowiedniej wydajności dla systemów komputerowych, które obsługują biznes i produkty bankowe, a po drugie ich zabezpieczenia przed niepowołaną ingerencją z zewnątrz, a nawet wewnątrz.

Na początku opracowania banki zostały porównane do krwioobiegu gospodarki. Internet do krwioobiegu dla naszych pieniędzy. Krążą ich niewyobrażalne ilości w sieci (zewnętrznej oraz wewnętrznej – bankowej), a liczba chętnych by choć trochę z tego krwioobiegu uszczknąć na boku, nielegalnie coś dla siebie jest również ogromna. Banki na tym polu muszą toczyć codziennie walkę by zapewnić bezpieczeństwo pieniądзом, które im powierzyliśmy jako klienci.

Budowa systemu bezpieczeństwa to proces, który wymaga ciągłego doskonalenia, weryfikacji i nieustającej aktualizacji. Często nie wystarczają pojedyncze zabezpieczenia dzisiaj możemy mówić o tworzeniu całych sieci zabezpieczeń. Banki na początku rozwoju techno - informatycznego posiłkowały się wiedzą firm zewnętrznych, które specjalizowały się w tej dziedzinie. Teraz wiele banków świadomych czekających

ich zagrożeń stawia na budowę nowoczesnych centrów rozwojowych w ramach własnego organizmu. Teraz banki nie muszą korzystać z technologii i doświadczeń innych, same ją kreują i tworzą nową technologię oraz dostarczają specjalistów na rynek.

Zagłębiając się w strukturę organizacyjną tych instytucji nie powinniśmy być zaskoczeni, gdy napotkamy takie jednostki, komórki jak laboratorium technologiczne, albo wydział do spraw rozwoju aplikacji, zabezpieczeń teleinformatycznych, itp. W 2013 roku jeden z największych banków w Polsce zainwestował 80 mln zł w rozbudowę centrum badawczo-rozwojowe. Samo centrum rozrasta się w takim tempie, że pracownicy nie mieszczą się w budynku centrali, a dla ich potrzeb bank wykupił powierzchnię bliską 6 tys. m. kw. w Katowicach. Powierzchnie biurowe będą należeć do najnowocześniejszych w Polsce, a sam budynek jest nazywany „zielonym” budynkiem, ponieważ w dużej części jest samowystarczający – zostaną zastosowane w nim inteligentne systemy zarządzania i pozyskiwania energii. Będzie to drugi z czterech zaplanowanych tego typu obiektów w Katowickiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej. Nie liczy się już dzisiaj tylko to by mieć powierzchnię roboczą, ale również liczy się jakość tej powierzchni i możliwości, inspiracje, które daje.

Bezpieczeństwo informacji (ochrona informacji) przed szeroką gamą zagrożeń w celu zapewnienia ciągłości biznesu, minimalizowania ryzyka biznesowego i maksymalizacji zwrotu z inwestycji oraz możliwości biznesowych. Bezpieczeństwo informacji jest realizowane poprzez wdrażanie odpowiedniego systemu zabezpieczeń, w tym polityki, procesów, procedur, struktury organizacyjnej, oprogramowania i sprzętu. Zabezpieczenia te muszą zostać ustanowione, wdrożone, monitorowane, sprawdzone i udoskonalone, w celu zapewnienia, że bezpieczeństwo i cele biznesowe organizacji są spełnione. Powinno to, co jest niezwykle istotne, odbywać się w powiązaniu z innymi procesami zarządzania przedsiębiorstwem. W praktyce bezpieczna informacja oznacza, że muszą być spełnione trzy zasadnicze atrybuty ochrony:

- **poufność** - czyli zapewnienie, że informacje są dostępne tylko dla osób uprawnionych do ich dostępu,
- **integralność** – czyli zagwarantowanie dokładności i kompletności informacji, oraz metod ich przetwarzania,

- **dostępność** – czyli zapewnienie upoważnionym użytkownikom dostępu do informacji i związanych z nimi zasobów, zgodnie z określonymi potrzebami⁸.

Posiadanie szeregu zabezpieczeń nie może jednak dać nikomu gwarancji i poczucia, że pieniądze, które krążą w sieci zasilają domowe budżety, gospodarkę różnego rodzaju inwestycje i projekty są bezpieczne. Takie podejście jest bardzo krótkowzroczne. Nie wystarczy kupić, czy zbudować zaporę. Istotne jest by funkcjonowało odpowiednie, kompleksowe zarządzanie tym bezpieczeństwem oraz by istniała polityka – czyli dokument jasno określający w długiej perspektywie plan rozwoju. Komisja Nadzoru Finansowego (KNF) w wielu swoich Rekomendacjach odnosi się lub zaleca stosowanie norm ISO/IEC 27001 - zarządzania bezpieczeństwem informacji oraz pozostałych norm z rodziny ISO/IEC 27000. Państwo Polskie dodatkowo wspiera proces ochrony informacji poprzez stworzenie przepisów prawnych o randze ustaw w postaci:

- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych,
- Ustawa z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych⁹.

Ustawy te pozwoliły na objęcie banków opieką Państwa. Odpowiednie ustawy oraz wymagania, jakie wobec banków stawia Komisja Nadzoru Finansowego sprawiają, że standardy funkcjonowania rynku finansów i branży bankowej są wysokie.

Norma ISO/IEC 27001 jest to norma międzynarodowa standaryzująca systemy zarządzania bezpieczeństwem informacji¹⁰. W normie ISO/IEC 27001 wyróżniono jedenaście obszarów, mających wpływ na bezpieczeństwo informacji w organizacji:

- polityka bezpieczeństwa,
- organizacja bezpieczeństwa informacji,
- zarządzanie aktywami,
- bezpieczeństwo zasobów ludzkich,
- bezpieczeństwo fizyczne i środowiskowe,
- zarządzanie systemami i sieciami,
- kontrola dostępu,
- zarządzanie ciągłością działania,
- pozyskiwanie, rozwój i utrzymanie systemów informatycznych,
- zarządzanie incydentami związanymi z bezpieczeństwem informacji,

---

⁸ <http://www.iso.org.pl/iso-27001> (13.01.2013).

⁹ Tamże.

¹⁰ http://pl.wikipedia.org/wiki/ISO/IEC_27001 (13.01.2014).

- zgodność z wymaganiami prawnymi i własnymi standardami¹¹.

X. Podsumowanie

Banki XXI wieku to instytucje, którym spokojnie i z pełnym zaufaniem możemy powierzyć swoje pieniądze. Są to instytucje ciągle poddawane wielu dynamicznym procesom technologiczno – gospodarczym. Istnienie ich zależy od pozyskania jak największej liczby klientów. Mało, która branża jest tak uzależniona i wrażliwa na sprawy związane z wizerunkiem i dobrą opinią. Bankowość światowa oraz polska jest obostrzona w wielu dziedzinach bardzo rygorystycznymi wymogami i przepisami prawnymi rangi umów międzynarodowych i ustaw krajowych. Organizmy te są poddawane ciągłej, bardzo dokładnej, rygorystycznej kontroli przez wyspecjalizowane instytucje administracji państwowej oraz organy międzynarodowe, jeśli ich działalność wykracza poza granice jednego państwa. Banki w sposób ciągły muszą się rozwijać, unowocześniać, doskonalić by nie wypaść z rynku.

Bibliografia:

Akty prawne:

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (Dz. U. 1997 Nr 140, poz. 939, tekst jednolity).

Ustawa z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkami finansowymi (Dz. U. 2006 Nr 157, poz. 1119, tekst jednolity).

Ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o bankowym funduszu gwarancyjnym (Dz. U. 1995 Nr 4, poz. 18, tekst jednolity).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7.09.2010 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne (Dz. U. z 2010 r. Nr 166, poz. 1128).

Literatura:

Kamiński T., (red.) *Sektor finansów w rozwoju gospodarczym kraju – dylematy, kierunki zmian* - cz. I, Mazowieckie Centrum poligrafii, Warszawa 2013.

Kuck J. *Nowoczesne technologie w logistyce*, AON, Warszawa 2013.

Kuck J. *Nowoczesność, efektywność i bezpieczeństwo współczesnej logistyki*, AON, Warszawa 2014.

Tyrała P., *Sekuritologia. Bezpieczeństwo kompleksowe*. Wyd. Max – Druk Rzeszów 2010.

---

¹¹ Tamże.

Podręcznik e-marketingu. *Twój biznes w Internecie*. Komputer ekspert 04/2009.

Strony internetowe:

http://cbos.pl/SPISKOM.POL/2012/K_145_12.PDF.

http://www.knf.gov.pl/o_nas/komisja/index.html.

<http://www.knf.gov.pl/regulacje/praktyka/rekomendacje/rekomendacje.html>.

<http://www.bfg.pl/kwota-objeta-gwarancja>.

<http://www.bfg.pl/termin-i-miejsce-wyplaty-srodkow-gwarantowanych>.

<http://www.iso.org.pl/iso-27001>.

<http://www.iso.org.pl/iso-27001>.

http://pl.wiki,pedia.org/wiki/ISO/IEC_27001.